

حضرت امام پس از اینکه مبنای خود را درباره إرادة تکوینییه تقریر کردند به إراد تشریحیه اشاره کرده و می-نویسد:

«و أمّا التشریحیّة فإمكان تعلقها بأمر استقبالیّ أوضح من أن يخفی و لو سلّمنا امتناعه فی التکوینیّة، فإنها و إن تتعلّق بالأمر لغرض البعث، و معه لا بدّ و أن يكون الانبعاث ممكنا، لكن يكفی إمكانه علی طبق البعث فی إمكانه و صحّته، و البعث إلى أمر استقبالیّ يقتضی إمكان الانبعاث إليه لا إلى غیره، و الأغراض المتعلقة للبعث فی الحال كثيرة، بل قد عرفت أنّ البعث القانونيّ لا يمكن إلاّ بهذا النحو، فلا ينبغي الإشكال فيه.»^۱

توضیح:

۱. تعلق إرادة تشریحیه نسبت به امر استقبالی، واضح تر است. (حتی اگر بپذیریم که إرادة تکوینی به مستقبل تعلق نمی‌گیرد)
۲. چراکه إرادة تشریحیه به صیغه امر تعلق می‌گیرد (و غرض از امر کردن هم بعث مکلف است) و لذا باید انبعاث ممکن باشد.
۳. أمّا وقتی بعث به امر استقبالی است، انبعاث هم باید در مستقبل ممکن باشد و اگر امکان در آینده موجود است، بعث به امر مستقبل ممکن است.
۴. و اینکه الآن بعث کند نسبت به یک کار در آینده دارای خاصیت است و اساساً بعث قانونی چنین است.
۵. [فی الحال یعنی الآن بعث کند و بهتر بود «الی فعل استقبالی» بعد از بعث آمده می‌شد.]
ما می‌گوییم:

بحث درباره واجب معلق بود یعنی چیزی که وجوب در آن فعلی است ولی کاری که واجب است در آینده باید انجام شود. لبّ کلام مرحوم اصفهانی در این بحث و جواب امام چنین است:

مرحوم اصفهانی می‌فرمود: امر کردن کاری إرادی است و آمر به خاطر اینکه مأمور منبعت شود، امر می‌کند. پس: اگر انبعاث ممکن نباشد آمر بعث نمی‌کند و وقتی فعل مربوط به آینده است، انبعاث در حال حاضر ممکن

۱. مناهج الوصول إلى علم الأصول، ج ۱، ص ۳۶۳.

نیست و لذا بعث هم الآن نیست، پس وجوب الان نیست (ایشان در «لایقال» هم اشکال «عدم امکان انبعاث» را در واجب منجز مطرح کردند و پاسخ دادند)
مرحوم امام جواب دادند: اگر انبعاث مطلق ممکن نباشد، آمر بعث نمی‌کند ولی اگر انبعاث در آینده ممکن باشد، می‌توان الآن بعث کرد و استحاله عقلی مطرح نمی‌شود.

